

TAKSÁS Balázs

A HONVÉDELMI TÁRCA KÖLTSÉGVETÉSE A SZÁMOK TÜKRÉBEN (2001-2008)

MINISTRY OF NATIONAL DEFENCE' S BUDGET IN THE MIRROR OF THE NUMBERS (2001-2008)

A költségvetés tervezéséhez hasznos segítséget kaphatunk, ha a múltbeli adatokat vesszük elemzés alá. Megvizsgálhatjuk, hogy 2001 és 2008 között hogyan változott a honvédelmi tárca helyzete a kormányzati prioritási rangsorban, mennyi jutott a gazdasági növekedésből a Honvédelmi Minisztériumnak, miként alakult a tárca számára biztosított pénzügyi eszközök reálértéke. Valamint, hogy ezen eszközök hogyan kerültek elosztásra, hogyan alakult az egy katonára jutó költségvetés értéke, és milyen tényezők játszottak szerepet abban, hogy 2001-től 2008-ra 77,5 milliárd forinttal nőtt meg a Honvédelmi Minisztérium költségvetése.

We can get useful aid for the budgeting, if we analyse the data of the previous years. Examining the 2001-2008 years we can see the changing of the ministry's situation among the departments, and the sharing method of the ministry's budget. Even the data show us the changing of the budget's real value and that kind of factors which play roll in the budget's increment.

Sokszor sok szó esik arról, hogy mekkora költségvetési támogatást kap a Magyar Honvédség, és hogy ez mire elég, illetve mire nem elég. Azonban pontos pénzügyi elemzések viszonylag ritkán jelennek meg a témában. Pedig ezek alapján lehetne pontosan, reálisan elemezni a valós helyzetet: valójában mennyi is a központi költségvetésből folyósított összeg, mire is használja fel a tárca, miként érinti a költségvetési megvonás a haderő működési lehetőségét. Ha ezek az elemzések a rendelkezésünkre állnak, akkor sokkal könnyebb dolga van a tervezéssel foglalkozó szervezeti egységeknek is, hiszen a dinamikus elemzésekből kapott eredmények sok tapasztalattal szolgálnak a tervek kockázatelemzéseinek elkészítéséhez (érzékenységvizsgálathoz, valószínűségvizsgálathoz stb.) Természetesen ezen cikk keretein belül a komplett elemzés nem végezhető el, azonban alapul szolgálhat a további munkák számára.

A haderő költségvetésének idősor-elemzését 2001-ig visszamenően készíttem el.¹ Miért pont 2001-ig? Ennek az oka az, hogy 2001-ben történt meg a Honvéd Vezérkar integrációja a Honvédelmi Minisztériumba, amivel rengeteg funkció és feladatkör került átcsoportosításra, továbbá újraosztásra. E változások olyan jelentősek voltak, hogy — különösen a költségvetési tényezők elemzésénél — nem lenne értelme az előző évekkel történő összehasonlításnak. Bár a funkciók és a feladatátadások azóta is folyamatosak, ezek nagysága nem olyan nagy, hogy ne tenné lehetővé az adatok elemzését.

KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉSI TÁMOGATÁS

Az egyes tárcák költségvetési részesedését két mutatószámmal szokták mérni. Az egyik azt mutatja meg, hogy hány százalékkal részesedik az adott tárca az éves központi költségvetésből. Ez nagyon egyszerű mutató, könnyen számolható, képlete egy adott évben a következő:

$$T = \frac{T_{HM}}{P_{KK}} \cdot 100$$

¹ A cikk elkészítésekor a 2008-as év zárszámadási adatai még nem álltak rendelkezésre, ezért a 2008-as adatoknál a költségvetési előirányzat szerepel.

ahol:

T%: a tárca részesedése a központi költségvetésből (%),

THM: a honvédelmi tárca által a központi költségvetésből kapott támogatás (milliárd HUF),

PKK: az adott évi költségvetési főösszeg (milliárd HUF).

Ez az elmúlt években a következőképpen alakult:

Év	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
T _{HM} (milliárd)	237,312	263,498	302,624	326,065	286,160	280,495	293,816	302,254 ²
P _{KK} (milliárd)	4 470,9	5 826,9	5 670,6	6 237,6	7 004,5	8 510,8	8 498	9 034,3
T _% (%)	5,31	4,52	5,34	5,23	4,09	3,3	3,46	3,35

1. számú táblázat: A tárca számára a költségvetés által biztosított összeg
Forrás: Zárszámadási törvények, költségvetési törvények (1-7.)

Ez a mutatószám azonban csak arra jó, hogy megmutassa, hogy az adott tárca milyen prioritást élvezett a támogatás elosztásánál, illetve hogy mennyire nőtt vagy csökkent az adott szakterületre fordított kormányzati figyelem. Mivel a központi költségvetés elosztása valahol társadalmi prioritásokat is tükröz, ezért a táblázat valamilyen szinten alkalmas arra, hogy megmutassa mennyire volt sikeres az elmúlt években és jelenleg is folyó kampánysorozat, amelynek segítségével a tárca nyitni próbál a társadalom széles rétegei felé, illetve megpróbálja, úgymond elfogadtatni önmagát, szolgáltatását. (Mint ahogy nyugaton ez már régóta működik.)

Azonban ez a táblázat torz képet mutat, mivel csak a központi költségvetéstől kapott összegeket tartalmazza. Márpedig a tárcának saját bevételei is vannak. Ezen bevételekkel 2000-ig szabadon gazdálkodhatott a minisztérium. 2000-2003-ig minden a tárcához befolyt összeget be kellett fizetni a központi büdzsébe. 2003-tól megint változott a helyzet. Egyes a tárca által fenntartott intézményekhez (pl: MH egészségügyi intézetek, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem) befolyó bevételek az intézményeknél maradhettek, és ehhez kaptak még költségvetési támogatást. Ezen változások miatt egy másik arányszámot érdemes felhasználnunk, amely realitásabb képet fest az évekről.

Ez az arányszám a GDP százalékában határozza meg a tárca költségvetését. Ez egy nagyon népszerű mutató. Egyrészt mert ez is könnyen számolható. Másrészt, mert a nemzetgazdaság adott évi teljesítményéhez viszonyítja a tárca gazdálkodását. Így megfigyelhető, hogy a gazdaság fejlődéséből mennyivel gazdagodott az adott ágazat. A gazdasági növekedéssel egy ütemben növekedett a tárca kerete, esetleg az alatt vagy a felett. Továbbá ezen mutatót használják nemzetközi viszonylatban az országok összehasonlításánál. Ezzel a mutatóval dolgozik a NATO is annak mérése kapcsán, hogy a tagállamok gazdasági erejükhöz viszonyítva mennyit fordítanak védelmi kiadásokra. (Viszont az, hogy mi tartozik a védelmi kiadások körébe, NATO szinten nincs definiálva. Így általában a védelmi, honvédelmi tárca költségvetésének GDP arányszámát szokták figyelembe venni.)

A mutató képlete egyszerű:

$$GDP = \frac{P_{HM}}{GDP_n} \cdot 100$$

ahol:

GDP%: a honvédelmi tárca részesülése a nemzetgazdaságból (%),

PHM: a honvédelmi tárca évi költségvetése (milliárd HUF),

GDP_n: az adott évi bruttó hazai össztermék (milliárd HUF).

² Költségvetési előirányzat

Év	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
P_{HM} (milliárd)	242,136	278,316	313,137	311,677	317,411	296,037	324,708	319,756 ³
GDP_n (milliárd)	15 270,1	17 180,6	18 940,7	20 718,1	22 042,5	23 795,3	25 419,1	
$GDP\%$ (%)	1,58	1,62	1,65	1,50	1,44	1,24	1,27	
GDP_n növekedés (előző év = 100%)		112,5	110,2	109,4	106,4	108	106,8	
P_{HM} növekedés (előző év = 100%)		114,9	125,1	99,5	101,8	93,3	109,7	98,5

2. számú táblázat: A honvédelmi tárca költségvetésének növekedése a GDP-hez viszonyítva
Forrás: KSH, Zárszámadási törvények, költségvetési törvények (1-8.)

Azonban az évek közötti összehasonlításra ezen mutatószámok sem jók, mivel ezekből csak azt tudjuk meg, hogy a nominális GDP növekedéséből, — amit ugye okozhat önmagában az árszínvonal növekedése is — mennyi jutott a Honvédelmi Minisztériumnak. Az nem derül ki, hogy ez ténylegesen — reálértéken — mennyivel jelent többet vagy kevesebbet a tárcának. Ehhez a költségvetési összegeket az árindexszel korrigálni kell. A következő táblázatban a Honvédelmi Minisztérium éves költségvetési kereteit tüntettem fel 2008-as árszínvonalon.

Év	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Költségvetés folyó áron (milliárd)	242,136	278,316	313,137	311,677	317,411	296,037	324,708	319,756 ⁴
Infláció (előző év = 100%)	109,2	105,3	104,7	106,8	103,6	103,9	108	106,1
Kumulált infláció (2008 = 100%)	68,85	72,5	75,91	81,07	83,99	87,27	94,25	100
Költségvetés 2007-es árszínvonalon (milliárd)	351,686	383,884	412,511	384,454	377,915	339,220	344,518	319,756

3. számú táblázat: A tárca költségvetésének átszámítása 2008-as árfolyamra
Forrás: Zárszámadási törvények, költségvetési törvények (1-7.)

A reálérték kiszámítása úgy történt, hogy az adott év költségvetési összegének folyó áras adatait elosztottam a 2008-as bázisével számított kumulált árfolyamindexszel. Ezt a kumulált árfolyamindexet a 2008. előtti évekre a következőképpen kaptam:

$$i_{kum} = \frac{1}{\prod_{i=n+1}^{2008} (1+i)}$$

ahol:

i: az év végi éves inflációs érték,

n: az év, amire az adott kumulált infláció vonatkozik.

³ Költségvetési előirányzat

⁴ Költségvetési előirányzat

Így reálértéken összehasonlíthatóvá válnak az egyes évek költségvetési adatai. Látjuk, hogy 2003-ig nőtt, majd onnantól csökkent a minisztérium költségvetésének értéke, mely mélypontját 2007-ben érte el. A 2007-es év a magyar gazdaság fekete éve volt, és tudjuk jól, hogy nehéz helyzetben azok a kormányzati területek, amelyek az emberek napi megélhetésére nincsenek hatással, általában költségvetésileg háttérbe szorulnak. Ilyen a honvédelem ágazata is, hiszen — szerencsére — Magyarország biztonságpolitikai helyzete nem olyan, hogy a haderőre fordított összeg csökkenése közvetlen fenyegetést jelentene az emberek élet- és vagyónbiztonságára. Hosszú távon azonban nem tartható fenn ütőképes haderő reálértéken ilyen mértékben csökkenő költségvetési támogatás mellett, mivel a NATO-elvárások folyamatosan növekednek az ország haderejének interoperabilitása, expedíciós készsége, missziós szerepvállalása kapcsán.

KÖLTSÉGVETÉSI TÉNYEZŐK ELEMZÉSE

A költségvetés vizsgálatát a tárcán belül érdemes folytatni. Hogyan oszlottak le, milyen feladatokra végrehajtását célozták az előirányzott összegek. Ilyen vizsgálatot sok aspektusból el lehet végezni. Én két irányból közelítem meg a kérdést, egyrészt, hogy ki költhette el a pénz, másrészt, hogy mire.

AZ IGAZGATÁS ÉS A VÉGREHAJTÁS KÖLTSÉGVÁLTOZÁSAI

Az első megközelítéssel kapcsolatban a költségvetés két legjelentősebb tételének az alakulását vizsgálom. Az egyik maga a minisztérium. Idetartozik az igazgatásának a költsége, illetve hivatalainak és háttérintézményeinek tételei. A másik pedig a Magyar Honvédség (MH). Ide a Honvéd Vezérkart (vezérkar) és alárendeltjeit, a szárazföldi csapatokat, a repülő és légvédelmi csapatokat sorolom. Így mondhatni ketté lett választva a vezetési, tervezési és az operatív tevékenység. Természetesen lehetne más felosztást is találni, hiszen a vezérkart is lehetne az irányítási és vezetési, valamint szervezeti szintje alapján a minisztériumhoz sorolni. De a vezérkar közvetlen alárendeltségébe tartozó szervezetek jelentős része napi működési feladatot lát el, ezért inkább ezt a csoportosítást választottam.

Év	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Költségvetés (milliárd)	50,9	68,1	64	68,2	66,6	64,4	84,6	119,8 ⁵
Változás (Előző év = 100%)		133,8	94	106,6	97,7	96,7	131,4	141,6
A tárca költségvetésének %-ában	21,46	24,48	20,43	21,88	21	21,75	26,05	37,46
2008-as árfolyamon (milliárd)	74,1	94,2	84,6	84,4	79,5	74	89,7	119,8

4. számú táblázat: Honvédelmi Minisztérium és háttérintézményeinek költségvetése
Forrás: Zárószámadási törvények, költségvetési törvények (1-7.)

Év	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Költségvetés (milliárd)	134,5	144,2	170,8	177,8	167,2	158	144	108 ⁶

⁵ Költségvetési előirányzat

⁶ Költségvetési előirányzat

Változás (Előző év = 100%)		107,2	118,4	104,1	94	94,5	95,9	71,3
A tárca költség- vetésének %-ában	56,68	51,8	54,5	57	52,7	53,4	44,4	33,77
2008-as árfolyamon (milliárd)	195,9	199,5	225,7	220	199,7	181,6	152,9	108

5. számú: táblázat Magyar Honvédség (vezérkar és közvetlen szervezetei + csapatok) költségvetése
Forrás: Zárszámadási törvények, költségvetési törvények (1-7.)

Látható, hogy 2001-től az igazgatás illetve a végrehajtás részesedése a tárca költségvetéséből állandónak mondható, tehát nem igaz, hogy jelentősen növekedtek az igazgatási költségek az alakulatok költségvetésének kárára. Az arányokban változást a 2008-as év hozott, amikor a szervezeti átalakításoknak köszönhetően az addig a vezérkar alárendeltségébe tartozó jelentős költségvonzatú feladatok minisztériumi szintre delegálódtak. (Szinte pontosan annyi %-kal nőtt a minisztérium és háttérintézményeinek részesedése a költségvetésből, mint ahány %-kal az MH részesedése csökkent.)

Természetesen az adatok bontását tovább lehet mélyíteni. Például a honvédségen belül a vezérkar, a szárazföld és a légi erő adatainak elemzésével lehet folytatni. (De ugyanígy mélyíthető az elemzés a minisztérium esetében is.)

SZEMÉLYI JUTTATÁSOKRA ÉS BERUHÁZÁSOKRA FORDÍTOTT ÖSSZEGET VIZSGÁLATA

A költségvetési adatok szerkezetének vizsgálatát azzal folytatom, hogy áttekintem az éves költségvetés felépítésében milyen tételek szerepelnek a személyi juttatások illetve a hozzájuk kapcsolódó munkaadókat terhelő járulékok kapcsán, továbbá milyen összegeket fordítottak beruházásokra.

A személyi juttatások és a hozzájuk kapcsolódó, a munkaadókat terhelő járulékok összege megmutatja, hogy a tárca költségvetésének mekkora részét emésztik fel a humán erőforrással kapcsolatos kiadások.

Megfigyelhető, hogy az állami szféra béreinek 2002. évi megemelése jól láthatóan jelentkezett a honvédelmi tárcanál is. De ezen növekedést a központi költségvetés átvállalta, hiszen a humán erőforrással kapcsolatos kiadások százalékos aránya nem változott. Így már láthatjuk, hogy a cikk elején a 2002-es és 2003-as nominál GDP-növekedés feletti költségvetési bővülés a személyi juttatások jelentős bővüléséből adódott.

Év	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Személyi juttatások és munkaadói járulékok (milliárd)	92,98	113,95	127,87	133,51	139,25	135,12	136,5	132,21 ⁷
Változás (Előző év = 100%)		122,55	112,22	104,41	104,3	97,03	101,2	97,86
A tárca költségvetésének %-ában	38,4	40,9	40,8	42,8	43,9	45,6	42	41,3
2008-as árfolyamon (milliárd)	135,18	157,63	168,94	165,17	166,29	155,13	143,62	132,21

6. számú táblázat: Személyi juttatások és munkaadókat terhelő járulékok
Forrás: Zárszámadási törvények, költségvetési törvények (1-7.)

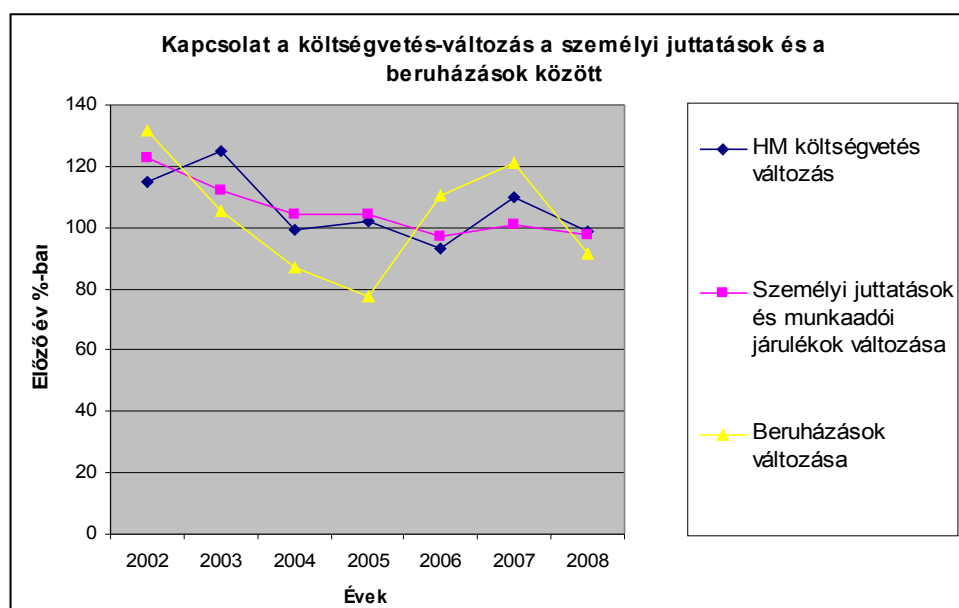
⁷ Költségvetési előirányzat

Év	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tárca költségvetése	242,136	278,316	313,137	311,677	317,411	296,037	324,708	319,756 ⁸
Változás (Előző év = 100%)		114,9	125,1	99,5	101,8	93,3	109,7	98,5
Felhalmozás (milliárd)	37,36	49,96	52,67	45,74	35,4	39,04	47,35	43,13
Változás (Előző év = 100%)		131,6	105,4	86,8	77,4	110,3	121,3	91,3
A tárca költségvetésének %-ában	15,4	18	16,8	14,7	11,2	13,2	14,6	13,48

7. számú táblázat: A felhalmozási (beruházási) költségek változása
Forrás: Zárószámadási törvények, költségvetési törvények (1-7.)

Egy külön dolgozatban érdemes lenne önmagában a munkaadói járulékok nélkül megnézni a személyi juttatások alakulását. (Még hasznosabb lenne állománykategóriánkénti létszámadatokkal megtenni.) Hisz az önkéntes haderőben a bérezésre legérzékenyebb szerződéses réteg juttatásait ez alapján vizsgálhatjuk. Mert megfelelő bérezés szükséges a tervezésben elképzelt haderő szerződésesekkel történő feltöltéséhez. A szerződéses állomány személyi juttatásainak várható költségei pedig az eddigi költségek vizsgálata alapján számíthatóak. Természetesen ugyanez igaz a hivatásos állományra is, azzal a különbséggel, hogy amíg a szerződéses állománynál figyelni kell az adott reálbértől való eltéréstől tapasztalható fluktuációs mutatókat, addig ez a hivatásosoknál egyelőre nem szükséges. Tehát ha megvan, hogy milyen haderőt akarunk kialakítani mekkora létszámmal, — ami alapvetően a Tárca Védelmi Tervező Rendszer adatiból tervezhető — akkor a várható infláció ismeretében kalkulálható a személyi juttatások várható összege

Reálértéket a beruházásoknál nehezebb számolni. Ugyanis itt nem csak a fogyasztói árindexet kell figyelembe venni, hanem a beruházási árfolyamindexnek és a külkereskedelem behozatali árindexének a változását is. Ez utóbbi a haderónél igen fontos, hiszen nagy értékű haditechnikai beszerzéseinek döntő része importáru. Azonban nehéz meghatározni, hogy ezen árindexek milyen súllyal essenek bele a reálérték számításánál a kosárba. Ráadásul a haditechnikai eszközök beszerzésének árfolyamváltozása megint csak más adatokat mutat. Ezért inkább az évek egymáshoz viszonyított százalékos értékét érdemes megvizsgálni. A következő grafikon ebben a formában mutatja be a fejezetben megfigyelt adatokat:

1. számú grafikon: A költségvetés, a személyi juttatások és munkaadói hozzájárulások, valamint a beruházások közötti összefüggés

⁸ Költségvetési előirányzat

A grafikonból jól látszik, hogy bővülő vagy stabil költségvetés esetén a beruházások alakulásának nincs szoros kapcsolata a költségvetéssel. Mindig attól függ, hogy az adott éves tervben mi élvez prioritást. (Jól mutatja ezt a 2003-as év adatsora, ahol a költségvetés növekedése ellenére csökkent a beruházásokra fordított összeg nominálértéke, hiszen a büdzsé növekedése az állami szféra dolgozóinak megnövekedett bérét ellensúlyozta. Ugyanígy 2008-ban a missziós tételek megnövekedése jelentkezik.) Ellenben mihelyt elvonásokra kerül sor, a beruházás mutatója rögtön meredeken követi a költségvetési mutatót. Sőt a beruházási mutató meredekebb, hiszen az elvonás nagyrészt a beruházásokat érinti, és ha a változásokat százalékos formában mutatjuk ki, akkor egyértelmű, hogy ha körülbelül ugyanannyit veszek el két különböző összegből, akkor az alacsonyabbnál nagyobb százalékpontos csökkenés fog jelentkezni.

A költségvetés és a beruházások alakulásának vizsgálata — statisztikai kapcsolatuk elemzése — fontos kiindulópont lehet a tervezők számára. Hiszen például a Pénzügyminisztérium 10 éves körirata tartalmazza a tárcák számára a nagybani mutatókat. Bár ez általában nem mutat reálérték-csökkenést — mert nem tükröz ilyen szintű preferencia-módosulásokat — de előfordulhat ez is. Rövid távon pedig bármelyik kormánynál bármikor előfordulhat hirtelen éves preferencia-változás, átcsoportosítás valamelyik terület fejlesztésére, amely általában — ez hosszú éves tapasztalat — a honvédelmi tárcát negatívan érinti. Mivel a tárca létszáma hosszú távon egy meghatározott értéken fog stabilizálódni, ezért a költségvetési támogatás csökkenésének hatását a beruházásokra képesek lehetünk tervezni.

KÖLTSÉGVETÉS A LÉTSZÁMADATOK TÜKRÉBEN

Ahogy már több helyen is említettem, ha a vizsgált adatokat a haderő létszámával korrigáljuk, akkor még pontosabb összehasonlításokat, elemzéseket végezhetünk, amelyekből még használhatóbb következtetéseket vonhatunk le. Hiszen nem mindegy, hogy mondjuk egy 160 000-es haderő kap beruházásokra, fejlesztésekre 26 milliárdot, vagy egy kb. 24 000 fős.

Létszámadatokkal mérhető mutatók. Az egyik legfontosabb a honvédelmi tárca költségvetésének viszonyítása a létszámadatokhoz. Eddig ugyanis csak azt vettük figyelembe a mutatóinkkal, hogy egy ország mennyit költ a haderejére. Erre volt használható a GDP %-ban kifejezett költségvetési irányszám. Ez jól használható nemzetközi viszonylatban az országok összehasonlításánál, azonban igazán csak azt mutatja meg, hogy egy ország mennyire preferálja a honvédelmi tárcát a költségvetés elosztásakor. Mindez viszont annak a függvénye, hogy egy ország mennyire érzi biztonságban magát, mennyire érzi úgy, hogy fel kell készülnie egy konfliktusra, egyáltalán mi a célja a haderejével. Ha egy ország nem érzi fenyegetve magát, akkor nem tart fenn nagyobb létszámú haderőt. Ez a haderő lehet korszerű és jól felszerelt, ezért a haderő minőségének megállapítására a GDP százalékában kifejezett mutató nem alkalmas. (Jó példa erre a Varsói Szerződés tagállamainak hadereje – köztük a Magyar Néphadsereg is. Az ország GDP-jében kifejezve, komoly pénzek jutottak a haderőkhöz, azok mégis korszerűtlenek voltak.)

A haderő minőségét sokkal jobban mutatja az, hogy ha azt vizsgáljuk meg, hogy egy katonára mekkora összeg jut a költségvetésből. Hiszen ettől függ, hogy az milyen ellátást, fegyverzetet kap, milyen járművek szállítják, milyen haditechnikai eszközök védik és támogatják harcát. Erre a mutatóra fokozottan érvényes, hogy egy-egy év adata önmagában nem állja meg a helyét, hiszen egy haderő fel- illetve visszafejlesztése hosszú-hosszú folyamat. Mindig figyelembe kell venni a korábbi időszakot is. Másrészt ezt a mutatót nemzetközi összehasonlításokra találták ki. Az önmagában nem mutat sokat, hogy egy ország mennyit költ egy katonájára. Ugyanúgy ahogy egy vállalat valódi hatékonysága is csak az iparágban előforduló más cégek teljesítményéhez viszonyítva mérhető. A haderők a haditechnikai eszközeiket is körülbelül ugyanarról a piacról szerzik be körülbelül ugyanazon az áron, így könnyen számítható: aki többet költ nagyságához viszonyítva, az fejlettebb, korszerűbb. Mert a haditechnikai eszközök piacán elmondható, hogy ami drágább az jobb. (Ez a specialitása más piacokkal szemben.)

Év	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tárca költségvetése (milliárd)	242,136	278,316	313,137	311,677	317,411	296,037	324,708	319,756 ⁹
Létszám¹⁰	47 168	41 627	43 077	40 433	33 707	29 928	24 500	23 900
1 főre jutó összeg (millió)	5,13	6,69	7,27	7,71	9,42	9,89	13,25	13,38
2008-as árfolyamon	7,47	9,25	9,6	9,54	11,25	11,37	14,06	13,38

8. számú táblázat: A honvédelmi tárca 1 főre jutó költségvetésének alakulása
 Forrás: Zárszámadási törvények, költségvetési törvények, (1-7.)
 A honvédelem négy éve 1998-2002, A honvédelem négy éve 2002-2006

A hazai adatokat szemlélve látható, hogy az egy főre jutó költségvetés reálértéken is folyamatosan növekedik. Ennek egyértelmű oka a NATO- és EU-tagságból eredő nemzetközi feladatellátással kapcsolatos növekvő elvárásoknak történő megfelelés. A békeműveletek során valós, éles szituációkban kell a magyar katonáknak bizonyítani, ehhez pedig elengedhetetlen feltétel a megfelelő, nemzetközi szinten is — gazdasági kifejezéssel élve — „versenyképes” felszerelés biztosítása.

A másik mutató, ami a létszámadatokkal jól mérhető, az a honvédelmi ágazat reálbérvizonyainak alakulása. Hogyan változtak a haderőben a bérek, mennyire követték a civil szféra változásait. Ehhez a személyi juttatások és a létszámadatok arányának változását kell górcső alá venni. Ez azért fontos, mivel az önkéntes haderőnek komolyan versenyeznie kell a munkaerőpiacon. A versenyben csak akkor tudja megállni a helyét, ha potenciális célközönsége számára olyan feltételeket kínál, amelyek az adott munkaerő-piaci szegmenseket megcélzó versenytársaival legalább megegyező. Bár a magyar életszínvonal még nem olyan magas, hogy ez súlyos gondot okozzon a honvédségnek, de azért figyelmeztető példaként szolgálhat több olyan ország is, mint például Belgium, ahol kétszer is vissza kellett állítani a sorkötelezettséget, mert nem tudták feltölteni a haderőt. Hasonló esetben Magyarországon a politika nagy valószínűség szerint ezt nem tenné meg, ami viszont a haderő működésképtelenségéhez vezethetne.

Ilyen elemzés készítésekor az adatsorokat tisztítani kell, az olyan tényezők hatásaitól, amelyek növelik a személyi juttatásokat, de reálbérszínvonalra nincsenek hatással. Ilyenek például a létszámcsökkentéssel járó kiadások, vagy a missziós feladatok bővülésével együtt járó költségnövekedés.

AZ EREDMÉNYEK ÖSSZEGLÉSE

Az elemzéseket még hosszú oldalakon keresztül lehetne tovább mélyíteni — például a missziós költségek éves alakulása és lebontása, stb. —, de mindez már meghaladja ezen cikk kereteit. Ezért inkább megpróbálom az eddig feltárt eredményeket összegezni.

Amennyiben az eddig vizsgált adatokat akarjuk összegezni, és szeretnénk megállapítani, hogy mi okozta a változásokat a vizsgált időszakban, akkor a pénzügyi jelentések elemzésének táblázatos módszeréhez kell fordulnunk. Ennek módszertana a következő: a költségvetés egészét felosztjuk értelmezhető szorzótényezőkre, majd mindig egy szorzótényezőt változtatva megkapjuk, hogy a változtatott tényező milyen mértékben (összegeben) módosította a tárca költségvetését. Természetesen ahhoz, hogy számolni tudjunk, a tárca minden kiadását figyelembe kell venni. Így a működési költségek közé soroljuk nemcsak a személyi állománnyal kapcsolatos kiadások-

⁹ Költségvetési előirányzat

¹⁰ 2001-2006-os évek adatai a január 1-jei létszámadatokat tartalmazzák

kat, hanem a dologi költségeket is, valamint az ágazati célleírányzatokat, mint például azon intézményi működési költségeket, amelyekkel eddig nem foglalkoztunk (Honvéd Művészegyüttes, Pécsi Tudományegyetem stb.) Ez alapján a 2001–2008-as időszak költségvetésének vizsgálatához az alábbi tényezőket használok fel:

LÉTSZÁM

EGY FŐRE JUTÓ MŰKÖDÉSI KÖLTSÉG = Összes működési költség / létszám / inflációs tényező

FELHALMOZÁSI MUTATÓ = Költségvetés / Összes működési költség

INFLÁCIÓS TÉNYEZŐ = 2008-as bázisévű kumulált infláció

	2001					2008
Létszám	47 168	- 23 268	23 900	23 900	23 900	23 900
1 főre jutó működési költség (millió)	6, 320 397	6, 320 397	5, 253913	11, 574 310	11, 574 310	11, 574 310
Felhalmozási mutató	1,183	1,183	1,183	-0,027	1,156	1,156
Inflációs tényező	0,6865	0,6865	0,6865	0,6865	0,3131	1
	242 136	-119 434	101 978	-5 127	100 251	319 756

9. számú táblázat: A költségvetés nagyságát befolyásoló tényezők változásának hatásai (millió Ft-ban)

Az elemzés alapján a következőket lehet megállapítani: a haderő létszámának csökkentése több, mint 119 milliárd forinttal csökkentette a tárca költségvetését. Viszont az egy főre jutó működési költségek reálértéken olyannyira megnövekedtek, hogy ez majdnem 102 milliárddal növelte a forrásszükségletet. Az, hogy a tárca költségvetésén belül az arányok a felhalmozási költségek felől a működési költségek felé tolódtak el kis mértékben — azaz a felhalmozási költségek nem növekedtek olyan gyorsan, mint a működési költségek — 5,1 milliárddal csökkentette a tárca igényét. Végül pedig a hét év alatt végbemenő árszínvonal növekedés önmagában 100 milliárd forinttal növelte a kiadásokat. Így növekedett meg a tárca költségvetése összesen 77,5 milliárd forinttal.

Kulcsszavak: tárca költségvetés, GDP részesedés, 1 főre jutó működési költség, felhalmozási mutató

Keywords: budget of ministry, GDP rate, operating cost per capita, accumulation,

FELHASZNÁLT IRODALOM

[T/762. számú törvényjavaslat a Magyar Köztársaság 2001. és 2002. évi költségvetésének 2001. évi végrehajtásáról](#)

[2003. évi XCV. törvény a Magyar Köztársaság 2001. és 2002. évi Költségvetésének 2002. évi végrehajtásáról](#)

[2004. évi C. törvény a Magyar Köztársaság 2003. évi költségvetésének végrehajtásáról](#)

[2005. évi CXVIII. törvény: a Magyar Köztársaság 2004. évi költségvetéséről és az államháztartás hároméves kereteiről szóló törvény végrehajtásáról](#)

[2006. évi XCIX. törvény: a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetésének végrehajtásáról](#)

[2007. évi CXXVIII. sz. törvény: a Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetésének végrehajtásáról](#)

[A 2006. évi CXXVII. törvény a Magyar Köztársaság 2007. évi költségvetéséről](#)

[2007. évi CLXIX. törvény a Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetéséről](#)

2008. évi LXXVIII. törvény a Magyar Köztársaság 2007. évi költségvetésének végrehajtásáról

http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/tabl3_06_01i.html

A honvédelem 4 éve 1998-2002

A honvédelem 4 éve 2002-2006